

Ob dnevu jugoslovanskega letalstva

21. maj, dan našega letalstva. Praznik pilotov, letalskih mehanikov in osebja, ki skrbi za varnost letenja. Praznik vseh, ki z letalstvom simpatizirajo in z njim sodoživljajo. Praznik letalcev jugoslovanskega vojnega letalstva. Toda ne samo njihov praznik. Z vojnimi piloti 21. maj praznuje tudi športna organizacija — Letalska zveza Jugoslavije.

Spomini vseh se tega dne vračajo 22 let nazaj. Posvečeni so dnevu, ko sta partizanska letalca **FRANJO KLUZ** in **RUDI CAJEVAC** z zastarelimi Potezi, s katerimi sta prebegnila k partizanom, junaško napadla ustaško kolono in jo uničila.

22 let je minilo od tega dne, 22 let rasti in uspehov. Z njimi se lahko pohvali tudi športno letalstvo. In kakšni ti uspehi so? Preprosto povedano — veliki. Toda letalci so skromni športniki, tako skromni, da ta njihova vrlina — ni več vrlina, pač pa čokla v njihovem razvoju.

Naj nam zato tudi tokrat oprostijo. Ne bomo pisali o uspehih, niti ne tendencioznih in visokoletečih uvodnikov. Zakaj, vprašate?

Naše športno letalstvo prav ta leta jadra v krizo, ki se vse bolj razrašča, ga bremeni in tistim, ki se z njim poklicno ukvarjajo, povzroča sive laše.

Bodimo načelni. Letalski šport je poseben šport, poseben zato, ker se vsa njegova dejavnost odvija v zraku in poseben zato, ker je izredno drag in ne nazadnje — tudi družbeno koristen.

Pa vendar v tem še ni skrito bistvo krize, ki letalski organizaciji trka na vrata. Vse te tri postavke obstoje, odkar obstoji letalstvo. Kriza ima svoj izvor drugje. Razvijala se je z letalstvom in prav sedaj dosega svoj vrh. Večini letalskega materiala (letala, padala) blje ta leta zadnja ura. Sredstev, s katerimi bi nadomestili ves material, ki ga morajo letalci črtati iz svojih

spiskov, enostavno ni. V letalskih hangarjih po Sloveniji ostajajo prazna mesta. Pilotom — športnikom zmanjkuje letal, na katerih bi leteli. Skopo odmerjena finančna sredstva ne dopuščajo obnavljanje osnovnih sredstev.

Kako naj letalska organizacija ob takem stanju še naprej vrši svojo progresivno nalogo, tako kot jo je izpolnjevala doslej? Kako naj šola kadre za podjetja gospodarskega letalstva, kot so Adria-aviopromet, Jugoslovanski aerotransport, Pan-adria? Kako naj razvija turistično in poslovno letalstvo, katerega sta vzniknila prav iz te športne organizacije? Kako naj razvija vrhunski šport in kakoj maj obravnava problem množičnosti letalskega športa?

Pustimo tudi to za trenutek in ne bodimo tako skeptični, kot smo bili doslej. Morda se prav na Gorenjskem odpirajo našemu letalstvu svetlejše perspektive. Tu imamo Adria-aviopromet, aerodromsko podjetje Ljubljana in končno tudi Alpski letalski center.

Ob tem dobimo občutek, kot da se na Gorenjskem vrši integracija slovenskega letalstva. Morda je prav tu skrita neslutena perspektiva v nadaljnem razvoju letalskega športa. Čas bo pokazal, če imamo prav. Toda eno je jasno. Z rastočimi potrebami bodo rasle pobude prav s strani tistih, ki ob sedanjem stanju vse preveč sramežljivo stoji ob strani in držijo križem roke, ob primernih trenutkih pa žanjejo del najboljšega, kar je zraslo na področju letalskega športnega udejstvovanja. Z mleka pobirajo smetano.

Moralo bo priti do odločilnega preobrata, ki bo letalcem športnikom razprl peruti, jim omogočil nadaljnji polet in razvoj, torej tisto, kar so s svojo dosedanjo dejavnostjo zaslužili.

Le tako bo Letalska zveza še lahko naprej solala kadre, iz vrst katerih bodo gospodarske letalske organizacije lahko svobodno črpale svoj kadrovski potencial! Ta preobrat bo prišel, vprašanje je le, kdaj. Letalci bi radi videli, da čim prej.

TONE POLENEC

Nekaj strani te številke PANORAME smo posvetili dnevu jugoslovanskega letalstva. Članke in fotografije so prispevali člani aerokluba »Stane Zagar« Kranj

Mirko Bitenc: V principu ni rešen način financiranja naše dejavnosti

Stane Bizilj: Na čem bomo leteli čez tri leta? Morda na metljah?

Franc Mirnik: Kako naj šolamo kadre, če se to spleča drugim?

Franci Primožič: Čas bo pokazal...

0 problemih slovenskega letalstva

Na vprašanje odgovarjajo: sekretar Izvršnega odbora Zveze letalskih organizacij Slovenije MIRKO BITENC, tehnični sekretar STANE BIZILJ, inšpektor za jadralno letalstvo FRANC MIRNIK in sekretar republiške komisije za modelarstvo FRANCI PRIMOŽIČ.

Postavili smo jim eno vprašanje: KAKSNI SO AKUTNI PROBLEMI SLOVENSKEGA LETALSTVA?

MIRKO BITENC:

Treba je poudariti, da je letalska organizacija specifična v odnosu na vse ostale športne organizacije in da jo je prav zaradi te njene specifičnosti treba drugače obravnavati in reševati njeno materialno bazo kot ostale športne organizacije. V čem je njena posebnost?

Prvič: vsa letalska dejavnost se odvija izključno v zraku, zato zahteva od naših športnikov odlično fizično kondicijo in solidno teoretično znanje.

Drugič: vsa dejavnost v letalstvu je vezana na velika finančna sredstva. V ilustracijo naj navajam ceno amortizacijske ure letenja na momentalnemu letalu. Ta se vrti okoli 25.000 din.

Tretjič: v svojem delovanju smo vezani na izredno stroge pozitivne predpise, ki jih izdaja državni organ za civilno letalstvo DCVP.

Četrtič: letalska organizacija ni samo športna organizacija, pač pa je tudi poklicana, da šola kadre za potrebe podjetij gospodarskega, poslovnega in turističnega letalstva in kadra za potrebe naše armije.

Za striktno izvajanje vseh teh nalog in v odnosu na predpise in na šolanje kadrov pa se izvršni odbor že vsa leta bori s finančnimi težavami, ki postajajo iz leta v leto akutnejše. V principu ni rešen način financiranja naše organizacije. IO dobi za svoje delo samo letno subvencijo, ki je namenjena IO ZLOS kot koordinatorju in organizatorju letalske dejavnosti v

Sloveniji, ne dobiva pa nikakršnih namenskih sredstev. Konkretno: nihče od prizadetih organizacij gospodarskega letalstva, ki so neposredno zainteresirane za šolanje kadrov, za to dejavnost ne prispeva niti dinarja. Izjema je JLA, ki nudi naši organizaciji letalske rekvizite. Pomoč je dobrodošla, čeprav ni takšna, da bi z njo lahko krili vse stroške, ki so v zvezi s šolanjem kadrov.

Tudi vprašanje vrhunškega športa še ni rešeno. Rešeno ni vprašanje sredstev, namenjenih za rekvizite, ki so potrebni v letalskem vrhunskem športu. Prav v zvezi s tem so na raznih forumih različna mnenja, različne koncepcije, vendar menim, da naj vsa kvantiteta šolanja odpade na breme komun, republika pa bi morala financirati rekvizite, potrebne za vrhunski šport, ki predstavlja letalsko športno afirmacijo v domovini in izven nje.

Vse to teži in vpije po drugačnem obravnavanju Letalske zveze. Ob tem se javlja problem širine naše organizacije. Pa še ena postavka je izrednega pomena. Težimo namreč za tem, da vse naše udejstvovanje, ki je za člane rekreativno, rekreativno deluje tudi na ostalo množico ljudi. Da smo uspeli tudi tu, dokazujejo obiski na prireditvah, ki jih prirejamo. Od njih imata turizem in gostinstvo neposredne koristi. Vprašamo se, ali nismo upravičeni, da prav od tistih, ki imajo od naše dejavnosti neposredne koristi, dobimo določena finančna sredstva, ki bi našo dejavnost v tej smeri še povečala? Odgovora ne dobimo. Na žalost lahko ugotovimo, da je pomoč prav s strani teh majhna ali pa je sploh ni.

STANE BIZILJ:

Letalski park, ki ga eksploatiramo, je že skoraj odslužil svojemu namenu. Morda še tri leta in od 43 jadralnih letal, kolikor jih imamo v Sloveniji, jih v hangarjih ne bo ostalo več kot 10. Statistika kaže, da sredstva ne dopuščajo kontinuiranega dopolnjevanja letalskega parka. Približno na tri odpadla letala pride le eno novo.

Novo visokosposobno jadralno letalo stane 2,5 milijona, šolsko pa 2 milijona. Prav v teh treh letih bodo od vseh 13 visokosposobnih

letal letela le še tri. Kako naj jih nadomestimo z desetimi novimi, če sredstev za to ni? Potrebnovali bi 25 milijonov din samo za visokosposobna jadralna letala, torej za tista, s katerimi našim članom omogočimo, da se razvijajo in dosegajo pomembne športne rezultate.

Tudi s šolskimi dvosedelnimi letali je stanje podrobno. V tem času bi potrebovali v nadomestilo za stare vsaj 4 taka letala. (Se nadaljnjih 8 milijonov!) Menim, da bo v primeru takega tempa cen in odpadanja letal slovensko letalstvo skrčilo svoj obseg dela na četrtno sedanjega.

FRANCE MIRNIK:

Problem, ki težji mene, ni skrit le v denarju in v golih številkah. Teži me problem kadrov, njihov šolanje in nadaljnega usposabljanja.

Šolanje novih pilotov je draga stvar, vendar potrebna. To je nesporno. Res je, da se večina izšolanih letalcev ne posveti temu poklicu, saj jim pomeni letenje predvsem rekreacijo in športno udejstvovanje. Toda najboljši, najtalentiranejši in najbolj zagrizeni ostanejo. Seveda je njihova pot trnova in dolga. Potrebna so ogromna sredstva, da lahko polagajo izpite za učitelje letenja. Sredstva gredo v milijone. Od teh ljudi po določenem obdobju lahko pričakujemo vračanje vanje vložnega kapitala v obliki dela v naši šolski dejavnosti. Toda pri tem naletimo na sledeče: materialni pogoji iz objektivnih razlogov v naši organizaciji niso najboljši. Dosti boljši so pri podjetjih gospodarskega in turističnega letalstva. Zato prav ti, ki smo jih šolali mi s skromnimi sredstvi, odidejo v službe turističnega in gospodarskega letalstva, kot so JAT, AA, Pan-adria. Odidejo prav takrat, ko smo pričakovali, da se bo kapital pričel obrestovati. Seveda jim tega ne zamerimo, saj je to povsem normalen pojav. Problem pa je v tem, ker gospodarske organizacije na tak način dobijo ljudi, za katere drago šolanje niso dale niti dinarja. Šolanje je bremenilo športno organizacijo. Pobirale so in tako pobirajo vrh piramide strukture članstva, ki ga gradi letalska zveza

(Nadaljevanje na 10. strani)

Od Krvavca do Triglava

Kipeče nebo. Vse v belem in modrem. Kot orjaške čipke so kumulusi v zgodnjih dopoldanskih urah obrobljali Julijce in Karavanke.

Le rahel vetrič je pihal. Postovke so lebdele nad leškim letališčem in opazovale gibanje pod seboj. Morda prav letalce, ki so v svetlomodrih kombinezonih posedali pod krili živo pisanih jadralnih letal.

Nekje izpred hangarja se je oglašil rop letalskega motorja. Za »Kurirjem« se je vzdignil oblak dima. »Torej nas bo le z njim potegnil,« so ugotavljali letalci, se vzdignili in porinili obe »Vaji« (jadralno visokosposobno letalo) na začetek vzletne steze. Tudi vrv so že pripravili in jo pripeli na »Vajo«, v kateri je sedel pilot Tone Štular. Predno se je Tone vsedel vanjo, je pomahal Silvotu Seražimu, ki naj bi pilotiral drugo »Vajo«: »Da boš čimprej za menoj!« Nato si je Tone optal padalo in se privezal na sedež. »Kurir« se je medtem pričel počasi pomikati naprej tako, da je napel vlečno vrv. Potem je Tone pomahal z roko, roko je za njim vzdignil tisti, ki je držal krilo »Vaje« in »Kurir« se je zapodil po travnati vzletni stezi.

»Vaja« se je odlepila že po nekaj desetih metrih, zato jo je Tone držal čisto pri tleh, tako da je Kurir laže vzletel. Nato je v zraku zalebdel (tako se je zdelo Tonetu) se Kurir.

Pričela sva z nabiranjem višine in z iskanjem primerne »stuba« (področje dvigajočega zraka). Ko sta bila na 400 m in gledala cerkvico Sv. Petra nad Begunjami, sta se letali hipoma povzpeli. Tone je kot izkušen jadravec v hipu potegnil ročico za odklapanje. Trenutek je opazoval konec vrvi in »Kurirja«, kako izginjata pod njim. Ostro je zavrtel. Variometer v letalu je kazal 3 metre dviganja. Že je napravil tri četrtine zavoja, ko je kazalec variometra pokazal padanje. »Preklete«, se je pridušal Tone in znova pričel s centražo »stuba«. Uspelo mu je.

Družina na 2000 m

Tone se je povzpел že na dobrih 1700 metrov. Skoraj pozabil je na Silvota, s katerim sta se domenila, da se bosta odpravila na krajši izlet do Krvavca in od tam do Triglava, če bo šlo seveda. Ravno na Silvota je pomislil in se spomnil dogovora, ko je pod njim zdrsnila svetla senca kolegov »Vaje«. Potem sta jo družno vrtela do 2000 m. Oba v desno in vedno bolj skupaj. Končno sta se znašla drug pod drugim. Odločila sta se in »Vaji« usmerila proti grebenu Dobrče. S 100 kilometri na uro sta drsela pod bazo kumulonimbusa, ki je izgledal izredno vabljiv. Pod njima Begunje, grad Kamen, Dobrča. Izgubila sta kakih 200 m višine. Nič zato. Dvigajoči zrak pod kumulom nad Dobrčo ju je ponovno dvignil. Spet sta napravila nekaj krogov. Dviganje je postajalo vse močnejše. Višina je spet pričela rasti. Znašla sta se tik pod bazo oblaka. Sivina oblaka je drvela proti njima.

Preletela sta Tržič. Kako majhen je svet, sta mislila, posebno s te višine. Križka gora. Pov-

sod kumulusi. Povsod dviganje. Kako lepo je leteti pri takem vremenu, Storžič. Skale in prepadi.

Silvotu, ki je letel nekaj desetih metrov stran od Toneta, se je pridružil spremljevalec, lep planinski orel. Obračal je svojo pernatno glavo proti ptičema s togimi krili. Nato se ju je naveličal in izginil.

Brez posebnega truda sta priletela do Krvavca. S sedemsto metrov sta opazovala vrvež turistov na vrhu. Kot mravlje so bili ljudje, samo ne tako pridni.

V zahrbtni sivini

Na Krvavcu sta se odločila za prelet Savske doline, kajti tudi kumulusi nad Jelovico so izgledali izizzvalni. Bila sta visoko in lahko sta si privoščila nekaj podobnega. Z vetrom v hrbet sta se zapodila proti njim. Že dvajset minut sta letela, vendar mirno kot po maslu. Nikjer v ravnini nobenega dviganja. Silvota je že kar malo skrbelo. Končno sunek pod levo krilo. Energično in s »kroglico v sredini« je zavrtel. Ozrl se je navzgor. Baza oblaka je bila tu nižja kot baza oblakov nad Karavankami. Prebiti bo treba oblak. Pokazal je Tonetu, da misli v oblak. Dviganje je naraščalo in prve krpe oblaka so ga že obdajale. Nato ga je pogoltnilo. Tonetu je »Vaja« izginila izpred oči. Silvo je medtem z očmi, uprtimi v instrumente, letel v oblak. Dviganje je naraščalo. Variometer je kazal že celih 7 metrov dviganja v sekundi. Kompas se je vztrajno vrtel v levo. Vsak obrat kompasu — en zavoj letala. Po kontrolniku leta in umetnem horizontu je popravljal lego letala. Že 3.000 m. Se se je dvigalo. Le koliko časa še. Silvo je bil že naveličan dolgočasne sivine in tudi zeblo ga je. Ravno, ko je razmišljal o tem, da bi izletel iz oblaka, se je na kabini pričela nabirati siva skorja. Led, je pomislil. Sedaj je bil primoran prebiti oblak. Naravnal je letalo v smeri Triglava (po kompasu in povečal hitrost. Vaja je trepetala pri 150 km/h. Oblak je postal vse svetlejši. Končno sonce. Led se je hipoma raztopil. Sam je poletel proti Triglavu.

Tone je ves čas preklinjal. V oblak ni smel, saj ni imel potrebnega izpita iz instrumentalnega letenja. Toda za trenutek ga je skušnjava le premagala. Potopil se je v megleno gmoto, nekaj časa v njej krožil. Naenkrat so mu instrumenti podivjali. Pričelo je piskati in ga pritiskati ob kabino vse do trenutka, dokler ni na hrbtu priletel iz oblaka in ni vedel, kaj je. Izgubil je pač občutek za pravilno lego letala, instrumentom pa posvetil premalo pozornosti in zgodilo se mu je to, o čemer so mu kolegi velikokrat pripovedovali.

Poravnal je letalo in se ponovno povzpел tik do baze. Let je nadaljeval v smeri Triglava. Imel je srečo. Točno v njegovi smeri se je razrašal kumulusi. Tudi to je opazil, da se baza dviguje. Silvota ni videl nikjer.

Z nervozno je opazoval kazalec variometra. Tedaj ga je pritisnilo ob sedež, brzina je hipoma narasla. Dviganje. Kazalec je že tedaj kazal 5 m/s. V blagih 360 stopinjskih zavojih je nabiral višino. 2.500 m, 2.800 m, 3.000 m, vse v nekaj minutah. Tudi on se je usmeril proti Triglavu.

Nad Aljaževim stolpom

Silvo in Tone sta tako vsak zase drsela preko prepadov, ki ločijo med seboj očke Triglavove skupine. Vrata, Kot, Krnico in Bohinj, vse naenkrat sta občudovala. Tu in tam sta videla planince, kako jima mahajo v pozdrav, vendar eden za drugega nista vedela, čeprav sta bila prepričana, da bosta nad Triglav prišla oba.

Tone je poletel Staničevo kočo. Na vetru, ki je pihal pravokotno na pobočje, je njegova »Vaja« vztrajno nabirala višino. Kredarica. Preču-

Tone Štular sedi v jadrarno letalo. Se malo, pa ga bo »Kurir« potegnil med oblake...

dovit razgled. Skorjo leteti je pozabil, tako lepo je bilo.

Tudi Silvo je užival. Letel je na 3000 m kot po maslu. Mirno in brez propadanja. Pomahal je planincu s krili letala, on mu je z rdečo ruto vrnil pozdrav. Zaokrožil je nad Aljaževim stolpom. Tedaj je ugledal nedaleč od sebe rumenkasto zeleno »Vajo«. Tone, je pomislil, saj sem vedel, da bo prišel.

Potem sta se družno še nekajkrat zavrtela, preletela Kredarico in jo mahnila proti Bledu. Ni se jim mudilo. Imela sta lep dan in srečen tudi. Vseposod je »držalo«. Ni se bilo treba boriti za vsakih pol metra dviganja in tudi ne skrbeti za terene pod seboj.

Povratek

Drug ob drugem sta letela. Cudovito mirno in lepo. Ob pogledu nazaj sta opazila Julijce v škrlatno rdeči barvi. Sonce je bilo podobno svetleči oranži.

Letališče sta že zdavnaj zaznala. Vsa jadrarna letala, razen njunih, so bila že na zemlji. Onadva pa bi letela še in še.

Ravno, ko sta oba tako razmišljala, se je Silvo ozrl na letališče in si ga ogledal nekoliko podrobneje. Videl je križ, ki so ga njegovi kolegi na zemlji pravkar postavili. Torej bo le treba pristati. Pomahal je Tonetu in mu pokazal znak na letališču. Tone je samo pokimal in skomignil z rameni, potem pa »Vajo« postavil na nos in izvlekel zračne zavore. Silvo mu je sledil. Iz 2000 m sta s spuščeni nosovi žvižgala skozi večerni mrak. Na 200 m sta letali izravnala in potegnili zračne zavore nazaj v krilo. Drug za drugim sta letela po šolskem krogu. Najprej letenje vzporedno s pisto, nato devetdesetstopinjski zavoj, spet »pravolinijski« let in še en zavoj za 90 stopinj.

Silvo je spet izvlekel zavore, preskočil hišo na robu vzletne steze in 20 cm nad zemljo »Vajo« izravnal. Ta je počasi izgubljala brzino, se dotaknila zemlje in že drsela po nežni pomladanski travi. Tudi Tone je pristal odlično.

Traktor, podoben predpotopni pošasti, je priropotal k pravkar pristalima jadrarnima letalom, ju priklopil in potegnil do hangarja.

»No, kako je bilo?« je med vožnjo upravnik šole, ki je vozil traktor, vprašal jadralca.

»Pravzaprav nič posebnega, le zadnjica me pošteno boli. Dobrih 7 ur sva bila v zraku. Ampak vreme je bilo odlično.«

Potem so letala zložili v hangar in ga zaprli v pričakovanju novega dne in prav tako lepega vremena. Zeleli smo jim srečno...

Dan med rezervnimi oficirji JRV

Lepo je biti pilot

Na ljubljanskem letališču smo. Vroč in so-paren dan. Prah, ki ga je vzdignil naš avtomobil z vožnjo čez letališče, nam silí v grlo. Na 800 m so se pričeli formirati ogromni kumulusi. Beli in vabljivi. Toda ti niso privlačili naše pozornosti. K sebi so nas vlekla letala, razporejena v vzorno vrsto na vzhodni strani letališča. Letala rezervne eskadrile, letala, na katerih letijo rezervni oficirji jugoslovanskega vojnega letalstva.

Ti so bili to pot že zbrani krog svojega komandirja, aktivnega oficirja majorja RV Antona Gašperja. Sami postavni fantje: Peter, Mile, France, Ivan, Cene, Milan in Marjan.

»Fantje«, razlaga major Gašper, »leteli bomo na maršrutí Ljubljana—Ajdoščina—Lučko (Zagreb)—Ljubljana. Predno bomo pristali, bomo skočili še do Vrhnike, kjer bo ena četvorka napadla »sovražno« kolono, druga pa bo prvo ščitila; nato bomo funkciji zamenjali.«

»In kako bomo razvrščeni v letu?«, je mimogrede omenil MILE TOVORNIK, eden izmed pilotov.

»Prvo četvorko bom vodil jaz, drugo pa boš ti Ivan (inž. IVAN KRALJ). S teboj naj letijo Cene, Milan in Marjan. Vi trije letite v moji grupi. Peter, ti boš moj prvi spremljevalec.« In še:

»Napravite navigacijski plan leta. Poletimo čez 15 minut.«

Tik pred vzletom in vzlet

Mehaniki z Ivanom Tekavcem na čelu so še enkrat pregledali vseh osem letal. Tudi rezervoarje so dopolnili. Piloti so medtem računali »kurs« za posamezne odseke maršrute, čase in potrebne višine. Ko so s tem končali in se še poslednjič prepričali o njih pravilnosti, je vsak vzel svoje padalo in zapel gumice na njem. Nato so posedli po letalih. Vsak v svojega in nato drug za drugim vžigali motorje. Kmalu je vseh osem rohnelo s polno močjo.

Preizkušnja magnetov — pri vseh osmih letalih vse v redu! Nato je prvi na vzletišče »odrujal« komandir eskadrile Gašper, za njim pa vsi ostali. Na robu vzletišča so se postavili v štiri pare. Po znaku starterja, ki je pomahal z belo zastavo, sta se letali, v katerih sta sedela Anton Gašper in Peter Merlak, pognali po vzletišču. Nato so v nekajminutnih presledkih vzleteli še vsi ostali. V širokem šolskem krogu je vseh osem letal formiralo prej določeni četvorki. Kurs 265 stopinj, višina 1000 m, brzina 150 km/h — osnovni elementi leta. Cilj — Ajdoščina.

Sedim v letalu komandirja Gašperja in opazujem Petra, kako z očmi in letalom sledi najinemu. Prav tako vsi ostali. Skrbno pazijo na razdalje med letali. Drugi gleda prvega, tretji drugega... Letenje v skupini zahteva skrajno koncentracijo.

Na 1000 m smo, komaj 200 m pod bazo oblaka — orjaškega kumulusa. Letala občutijo ter-

miko. Piloti jo preklinjajo. Vedno huje postaja. Iz skupine se kot pobesnel konj vzdigne letalo, v naslednjem trenutku izgine pod njo. Njemu sledi najin Aero-3 in ostala letala naše četvorke.

Vidim, kako Petru teče pot po obrazu.

Nekje na levi puščamo za seboj Krim, pred seboj, nekje v daljavi pa zaznamo obrise Nansa. Gašper popravi »kurs« za 5 stopinj v desno.

V zraku smo že skoraj pol ure. Zelenje je že pred desetimi minutami zamenjalo bolj ali manj golo kamenje. Ajdoščina in burja. Ne bomo pristali, premetavanje je premočno. Opazujem letala na moji levi. Le s težavo se drže najinega. Probleme ima že Peter, kaj šele France, ki pozira v grupi na četrtem mestu.

Proti Zagrebu

S koticom očesa opazujem četvorko Ivana Kralja. Tudi oni imajo podobne težave. Cimprej stran od tod. Proti Zagrebu. »Kurs« 90 stopinj, natančno na vzhod letimo. Gašper poveča obrate motorja na 2400. Vzpenjamo se. Grupa Ivanovih letal se približa našim. Letimo v osmorki. Vseh osem letal v tem trenutku veličastno defilira ob kumulonimbusu, ki je pokril Krim. Lepo vlečene kabine letal Aero-3 se bleščijo v popoldanskem soncu.

Velike Lašče, pokrajina se spet spreminja. Nekje desno pod nami zaznamo Kočevski rog. Zuzemberk. Povsod dolgočasno okroglo gričevje Dolenjske. V daljavi Zagreb. Veliko mesto, večje kot si ga predstavljamo.

Pristanemo v Lučkem. Vseh osem letal komandirja obeh grup postrojita v vzorno linijo. Gašper pritiska na palico. Kazalec brzinomera vztrepeta in se pomakne na 200, potem na 250 km/h. Ostalih sedem letal leti v brezhibnem stroju. Brzina narašča. Kazalec višinomera obstane na 100 m. Gašper potegne palico, nato doda plin. Motor zarjove, obrati hipoma poskočijo. Nato palico nagne v levo in obenem pritiska še levi pedal. V borbenem zavoju se dvigneva zopet na 200 m. Vsi ostali nama v petsekundnih presledkih slede. Razvrščamo se v šolskem krogu. Dva devetdesetstopinjska zavoja. Gašper odvzema plin. Znižuje brzino. 130 km/h. Točno v smeri pristajalne steze sva. Starter vzdigne belo zastavo. Lahko pristaneva. Meter nad zemljo, hitrost pade na 110 km. Letalo nekoliko potone. Gašper ga spretno ujame, nato pa palico energično potegne na sebe. Pristaneva. Ostali pristanejo za nama.

Napad

Spet »poletamo«. Gašper potiska palico naprej in zateguje desno nogo. Ob najinem letalu požira metre Peter. Odlepi se pred nama. Saj je sam. Lažji je. Tudi najino letalo poskoči, nato še enkrat s sprednjima kolesoma rahlo osmuka travo in v zraku sva. Vračamo se. S 130 km/h se vzpenjamo v »kursu« 175 stopinj. Letimo proti Vrhniki. Sonce nas slepi. Spet letimo preko

Major Anton Gašper: »Skrbi me, kje se bomo stacionirali drugo leto, ko bodo ljubljansko letališče zaprli.«

Dolenjske, občudujemo grad Turjak. Vendar ni več časa za romantiko. Pred nami je naloga — napad na »sovražnika«. Kmalu se znajdemo nad ljubljanskim barjem. Na 800 m preletimo Vrhniko. Nato obe skupini napravita 180-stopinjski zavoje. Vračamo se s soncem v hrbtu. Improvizirano kolono Gašper opazi levo pod krili najinega »aerca«. Pomaha Petru, ta sporočilo na enak način poda naprej.

Gašper rahlo potegne palico na sebe, nato pa jo ostro porine na levo in pritiska naprej. Horizont se zavrti in postavi »pokonci«.

Drviva proti zemlji, proti »sovražni« koloni, ki se je utaborila ob vzhodni griči. Ozrem se nazaj. Zadnje letalo naše četvorke se je prevrglo preko hrbta v strm »pike«. Z Gašparjem letiva le nekaj metrov nad zemljo. Preletiva kolono.

Drevje pred nama vrašča v letalo. Gašper potegne palico, doda plin in letalo usmeri v levi zavoje. Pritiska naju ob sedež. Rok ne morem premakniti. Komandir izravna letalo. Letiva v ponoven napad. Opazujem skupino Ivana Kralja, kako pada skozi zrak. Slediva jim. Nama Peter, njemu Mile in France. Na zemlji streljajo rdeče rakete. Konec napada.

Komandir Gašper pomaha z roko. Letala se uredijo v eno skupino — skupino osmih letal, ki se v 10 minutah znajde nad Ljubljano. Gledam Petra. Smeje se. Kabini obeh letal nista oddaljeni več kot 14 metrov. Z roko kaže navzdol. Kimam mu, čeprav ne vem, za kaj gre.

»Razlaz« nad letališčem v Ljubljani, potem pa po dvojnem polurnem letenju pristanemo.

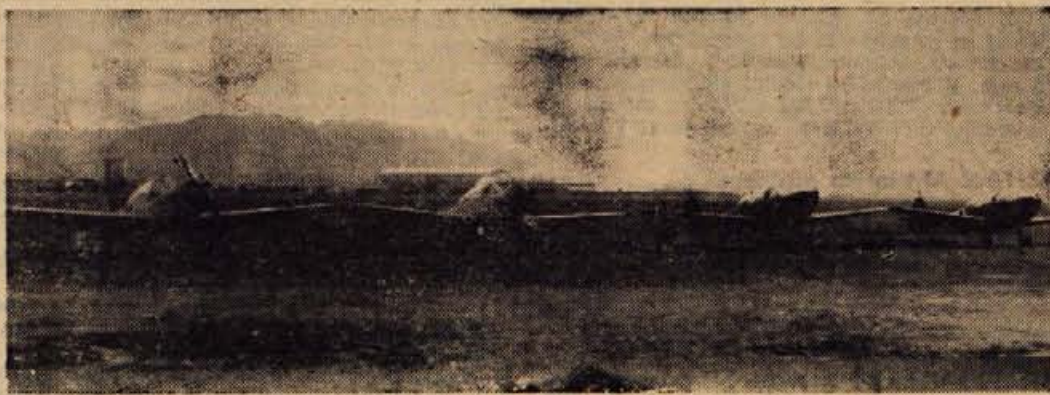
Se en napad

Vsi se zberemo okrog komandirja. Pokadimo cigareto, nato Gašper pravi: »Ti, Ivan, kaj, ko bi se malo vrnili!« Ivan skomigne in se smeje. »Zakaj ne!« Spet letimo proti Vrhniki. To pot samo četvorka, Ivanova četvorka. Sedim na drugem sedežu letala Kranjčana Milana Hrovata. Spet napadamo. Kolona, ki je prej poležavala na travniku, se sedaj skriva. Verjetno se nas bojijo. Napademo še bolj besno. Druščina, ki za bližnjim grmovjem ilegalno pije zlahtno kapljico, iz strahu poskače v zaklon. Vino se razlije. Vidim nekoga, kako nam žuga s pestjo. Smejemo se.

Dobre volje še vračamo. »Kako ste opravili?« je vprašal komandir major Gašper.

»Krasno,« je smeje odgovarjal Ivan. »Ko smo jih potolkli, smo jim podrli še gostilno.«

Takšno je bilo popoldne med letalci rezervne eskadrile med veselimi in prijetnimi mladenci zrelih let. So različnih poklicev, skupno pa jim je eno — letalstvo in ljubezen do njega. Vsak dan se vračajo na letališče, čeprav po delu v tovarni, uradu... Čeprav niso spočiti, radi letijo, kajti v letenju uživajo, ob tem pa se izpopolnjujejo. Družijo prijetno s koristnim.

Četvorka rezervne eskadrile pred vzletom na ljubljanskem letališču

Zakuga se j u Lok neki zganil

Na konc gunga tedna se j u Lok nardil neki takega, de skor ni za verjet. Hmal po južn sa začel Plec poprault. Pa ne tak, ket do zdej, k sa mal zapacal lukne, de sa zraun labk koj nove, še veči ratale. Ta bert j šlo čist zares. Začel sa na enm konc, nebal pa na ta drugm, pa še tam pred štrcunam, k lde automobili pušaja, sa j zdej čist dergač ket j blo. Delal sa pa s takm mašinam, de j u Lok še nisma vidl. Tist, k j mal pogledu skoaz al pa čez domače planke, j kej takega že vidu, drug pa še ne. Po tem takm se lahko zastop, de j blo firbca ket mejbn kdaj. Tist, k sa

Merskešn se sprauje, zakuga se j u Lok tak naenkat use tak na fajm obrnil.

Neki se sliš, de bo na konc tega tedna peršla ena delegacija z enga taljanskega mesta u Loka, pa de Plec rihtaja zavrad tega. Prou labk, de j to res. Prouzaprou j to tud res, de se za tak fajm pa nobl obisk to spodob. Kam pa to kaže, de b tak visok gosti po lužab gazil, če b bio glih dež. Sam škoda j pa to, de ta delegacija ni peršla že pred več letm, se Ločani tud navad po lužab pa u Loknahn hodma.

Štrega za dirke mende rihtaja pa asfaltiraja zato, de bo proga glih tolk douga ket u cajtnah piše. Ce b cesta pštil taka, ket je bla, dirkati, k baja u temu cirkusu u nedela vozil, kej lahke prevozil kešnih sto metru več, zato k usaka lukna tud neki mere n seb drži. Grozovit fest j tud to, de sa dirke u Lok letas tak zgodi ket še nkol. Lan sma se mojl ke not do konc augusta po luknahn pobijat, letas se pa na bo treba.

Okol bloku baja pa zato porihlat use ukap, k se to spodob. Tam ma kvartirje ulik fajnih bli, pa b po mojm res nkamer na kazal, de b te ta boli lde po luknahn soje nove automobile matral. Fajn b blo, de b se kešn ta boli člok prekvariru u kešn tak konc, k na cest še regira «sama jama», de b se tam tud do asfalta perrinl.

Za bat se pa je, de se še ni tolk premaknil, ket b se mojl. Prou labk se nardi, de bo neki šlo po starm. Recima, de bo pod cesta treba neki porihlat, pa horak s krampam nad asfalt. Pol ma pa spet kešnga obiska čakal, de se bo cela reč spet u red spraula, ket more bit.

SMOJKA

WC = 00

Če že vse sorte obravnavamo, od gospodarstva, športnih uspehov, kriminala, nesreč, ubojev, sem si mislil, zakaj neki ne bi enkrat obravnaval še oznake WC = 00. No, da ne bo kdo mislil, da je to kakšna sorta kemijske enačbe ali pa celo »Wisoki Ce«, ne, to je čisto navadna modernizirana oznaka, katera pomeni po ljudskem izreku stranišče. Vsi vemo, da je WC stranišče, dolček življenjskega prostora, kjer se človek nekoliko oddahne, olajša in katerega uporabljajo od rojstva do smrti vsi, ne glede na kvalifikacijo, zvanje, inteligentnost itd. Ker se prostor WC stalno uporablja, zato je temu primeru tudi opremljen z zrcalom, milom, brisačo... Seveda je to le večji del po stanovanjih, dočim so javna stranišča in stranišča po lokalih vedno problem, kar se tiče njihove opreme, čistoče in funkcionalnosti. Ne vem, ka-

Butale MILČINSKI - NOVAK na Gorenjskem

Butalski referent za kmetijstvo

Novinarji, oh ti novinarji! Ne znajo molčati in so spravili v tisk prečudno to historijo o kravi Gregorja Copatke, ki jo je doletela slava, da so jo poklicali na butalsko občino za samega kmetijskega referenta.

To se je zgodilo tako, da sta one dni živela dva kmetijska strokovnjaka, pa sta bila že tako učena, da sta vedela leto in dan prej, kolikšna bo zadrugina izguba, in sta bila tako obrajtana, da so se občine in zadruge zanj kar tožile, v kateri da bosta delala elaborate.

Pa ju je fiat 1300 pripeljal skozi Butale in ker sta hotela zaslužiti celo dnevnico, sta se ustavila in prosila Gregorja Copatko prenočišča. Gregor Copatka ju je žugal za turistično takso in prenočnino in jima potem dovolil na rjuhe in preden sta šla spat, sta še stopila na sprehod do Save in ko sta se vrnila, sta rekla: »Tu se bo pa splačalo začeti z rejo krav na prostem!«

Gregor Copatka je odgovoril: »Pa se ne bo. Takoj bo izguba.« Strokovnjaka se seveda še malo nista zmenila za mnenje nekega kmeta in sta se spomnila nanj šele čez leto in dan, ko je imela zadruga z rejo krav na prostem milijonsko izgubo. Strokovnjaka sta se čudila in sta tekla vprašat Gregorja Copatko, od kod da je vedel, da bo izguba. In je Gregor Copatka odgovoril in dejal: »Mene moja krava ni še nikoli opeharila, odkar jo imam. Ob vodji se noče pasti, vsakokrat mi s paše z dvignjenim repom domov uide. Tudi te trave ob Savi ne mara jesti, pa sem koj vedel, da bo izguba, kakor je res bila.«

Strokovnjaka sta se spogledala, potem sta rekla: »Občine in zadruga se za naju tožijo, katera bo naju dobila, pa naju je ugnala krava, in to še z zasebnega sektorja!«

In se je prvi kar pri tisti priči zaklal z nalivnim peresom; drugi je obupal in dejal: »Tudi ene ure ne bom več kmetijski strokovnjak!«

Glas o Copatkovi kravi pa se je raznesel po butalski občini in ko je župan izvedel o njej, je morala predenj in je dobila službo referenta za kmetijstvo in so se vse Butale grele v žaru njene strokovnosti.

Slovarček krajevnih imen

BOHINJSKA SPODNJA DOLINA

Pri potovanju skozi Bohinj bi se to pot še nekoliko ustavili pri imenih Spodnje doline. V smeri proti jezeru nekoliko v levo od KAMENJ in POLJ leži pod REPARJEM zaselek ZLAN. Prebivalci naselja, ki ga sestavlja le nekaj hiš, so ZLANI (v narečju ZLAN) pa tudi ZLANCI, ZLANC; v predloženi zvezah se uporabljajo NA ZLAN, Z ZLANA sem prispel, pridevniška oblika pa je žlanski (žlansk). LASKI ROT je naselje med Poljami in RIBCEVIM LAZOM. Ime je sestavljeno iz določilnega pridevnika in osnovnega dela. Določilni pridevnik izgovarjajo po vokalni redukciji brez končnega i, beseda ROT pa ima poseben izgovor z ozkim O; v nekaterih primerih pa prehaja beseda ROT v ROVT, kar pomeni planino, košenino ali pašnik. Podobna razlaga velja tudi za ime NEMSKI ROT, ROVT. Le, da je to precej večje naselje in leži precej visoko ob cesti iz Bistrice proti ROVTARICI pod hribom STRMOM. Prebivalcem tega naselja pravijo tudi ROTARJI, ROVTARJI. V izgovoru ni slišati izrazitega V, le O je nekako zapotegnjen, tako da bi skorajda bolj upravičeno pisali ROTARJI kot ROVTARJI. Predložne zveze: NA NEMSKEM ROVTU (na NEMSKOM ROT), Z NEMSKEGA ROVTA, V NEMSKEM ROVTU (narečje: V NEMSKOM ROT). RIBCEV LAZ je prav tako sestavljeno krajevno ime; z njim poimenujejo območje oziroma naselje jugozahodno od Bohinjskega jezera. Izvor bi lahko iskali v besedi ribič, ribičev. Razumljivo, da je v narečju nepoudarjeni i odpadel in smo dobili pridevnik RIBCEV; ta pa ima v tej besedi določilen pomen. Beseda LAZ pa prvotno pomeni otrebljen svet, primeren za obdelavo, lahko pa tudi krčevino, jaso, rovt. Domačini pravzapravo ime dosledno izgovarjajo RIBCOV LAZ (torej -ov namesto -ev, kar bi seveda pričakovali po pravilu preglasa za mehkim soglasnikom č). Značilno za izgovarjavo je celovitost; ni namreč slišati, da bi bilo to sestavljeno ime, torej RIBCOV-LAZ, čeprav daje sestava očitna, saj celo pišemo narazen. Izraza za prebivalca tega kraja pa ni slišati. Priča-kovali bi LAZAN ali celo RIBCEVLAZAN po analogiji Kranjska gora, KRANJSKOGORCAN, Skofja Loka, SKOFJELOČAN in podobno. Tega imena za naziv prebivalca pa ni slišati morda največ zato, ker naselje ni tako celovito, kompaktno, ampak že sodi v celotno naseljeno območje okrog jezera. Zraven tega pa naselje ni staro, se še vedno širi in spreminja podoba. Prvotnih prebivalcev tamkaj pa je zaradi turistične narave kraja razmeroma malo.

Proti izviru Bistrice ob vodi leži zaselek POZABLJENO ali v narečju POZABLJEN. To je kraj, ki je res nekako pozabljen. Morda zato, ker je precej od rok ali pa zategadelj, ker so bile še pred kakimi 80 leti tamkaj fužine barona Zige Zoisa. Ostanke nekdanje topilnice so vidni še danes. Beseda POZABLJENO, POZABLJEN ima pridevniški značaj, zato je pravilna zveza NA POZABLJENEM, S POZABLJENEGA, POZABLJENGA, POZABLJENSKI, POZABLJENSK most. V ta pozabljeni kraj so včasih hodili Bistričani žabe lovit v mlako, ki je danes baje ni več. Zato pomeni POZABLJEN tudi nekakšen sinonim za žabe. Toda ne v žaljivem pomenu. OD POZABLJENEGA ali OD POZABLJENJA naprej zija globok kanjon Bistrice. Je precej nepreložen in zapuščeni, toda zelo zanimiv. Na nekaterih mestih doseže globino do 60 metrov.

JOZE BOHINC

videnih brisač. To pa je razumljivo; krivda je namreč v tem, da brisače mogoče izginejo zato, ker so ljudje navajeni na samopostrežbo.

Cista so tudi — po zaslugi čistilk — stranišča v podjetjih, kar pa je seveda tudi razumljivo, saj ta prostor nekaterim delavcem služi kot prostor za oddih. Tu počivajo včasih tudi »začinkajo«, namesto klozetnega papirja uporabljajo razne zapisnike, sklepe odborov in se tu seznanjajo z različnimi problemi podjetja. Če bi seštel te ure sedenja in počivanja delavcev, bi ugotovil, da nekateri delavci pri nas že sedaj brez vseh konferenc, diskusij in debat uživajo ne samo 42, temveč celo že 36-urni delavnik.

Ob koncu bi dejal še tole: Če res drži pregovor, da je stranišče zrcalo, ogledalo osebne kulture človeka, potem bi na našem javnem stranišču namesto zrcala kulture obesil črno zastavo na pol droga, razočaran nad čistočo pa bi izrekel sanitarnemu inšpektorju — moje iskreno sožalje.

GREGA

Ognjeni sprehajalci južnih morij

Mož, ki se je udeležil slavnostnega obreda pri Polinezijcih, pripoveduje, kako je mogoče hoditi po vročem skalovju, ne da bi se pri tem poškodoval.

Eden najbolj nenavadnih obredov južnih morij je prav gotovo skrivnostni ognjeni sprehod, v katerem domačini bos hodijo po četverkotni jami, napolnjeni z žgočim kamenjem. Obred se je obdržal na mnogih otokih v daljnem južnem Pacifiku, posebno na vzhodnih polinezijskih arhipelagih. Misel, ki vzpodbuja domačine, da se

ga udeležijo, je upanje, da bodo tako dosegli očiščenje.

Vendar vsi ne verjamejo v ta obred. Posebno ne tisti, ki se ga prvič udeležijo. Z nezaupanjem zro v pogumne sprehajalce. Mislijo, da so si podplate namazali z nevidnim mazilom, ki ne prevaja toplote. Njihovo nezaupanje je pravzaprav čisto odveč. Domačini jim dovolijo, da se o tem prepričajo.

Ko sem se vračal na otoček Raiatea, ki spada v otočje Societe, v južnem Pacifiku, sem bil prvič priča obredu ognjenega sprehoda. Prihajal sem z dolgega potovanja med otoki in atoli skupine Marqueses in Paumotu. Na pristaniškem nasipu sem srečal mojega polinezijskega gostitelja in prijatelja Arija, domačina z Raiatee, ki mi je prinašal novice. Njegov lep obraz je nekajkrat trznil. Čutil sem, da skuša potlačiti vznemirjenje, ki ga je objelo. Govoril je navdušeno. Umutil (ognjeni sprehod) je zares nekaj čudovitega, je dejal.

Svečeniki se posvetujejo z boginjami

Poglavar Terii-Pao, najboljši ognjeni sprehajalec, se je zdrnil iz lenobne brezbriznosti in se s svojimi pomočniki napotil v posvečeno dolino pripraviti vse potrebno za zamotani obred. Njegove budne oči so pomočnike neprestano spremljale pri delu. Zgradili so ogromno peč in posekali veliko dreves. V peč so nakopili skale. Tako je bilo vse pripravljeno. Ob svitu naslednjega dne je bilo potrebno samo podnetiti. Terii-Pao in njegovi svečeniki so zaplesali okrog peči. Tudi petje je bilo čuti. Potem so se odpravili na osamljen kraj, kjer so se posvetovali z duhovi umrlih in boginjami sonca, ki naj bi jim naslednji dan dovolile sprehod po žarečih skalah, naloženih v peč.

Domačini z bližnjih otokov Bora-Bora, Tahaa, Huaheine in Maupiti so se s svojimi kanuji pripeljali na Raiateo z namenom, da bodo prisostvovali obredu. Colni so bili prepolni sadja, zelenjave in rib. Vse to je bilo pripravljeno za veliko pojedino, ki bo sledila ognjenemu sprehodu. Celo spretni plesalci z daljnega Tahitija in Moorea so morali priti na gostijo.

Ari pripoveduje o nastanku obreda

Z Arijem sem sedel na verandi njegovega doma in gledal modro, s soncem obsijano laguno in koralno čer, ob kateri so se ustavljali in penili visoki valovi južnega Pacifika. Ari mi je pripovedoval o zgodovinskem pomenu tega starega obreda.

Legenda pravi, da je bila lakota vzrok za ognjeni sprehod. Ko se je dežela znašla v obdobju suše in ko so po njej divjali orkani, ki so uničevali naravno hrano otočanov (divje banane,

Sadje in kokosove orehe), je bilo nujno spreminiti vrsto hrane. Odslej so se morali hraniti z gomolji nekega drevesa, ki so jih do tedaj prezirljivo metali divjim praščem. Zrasli so na koreninah velikanske divje rastline, ki je bujno uspevala v sosednjih dolinah. Njeni listi so zrasli visoko in so bili na moč podobni slonovim uhljem. Korenine, oblikovane kot velike bojne palice, so zrastle do enega metra v dolžino. Vsaka pa je tehtala od deset do petnajst kilogramov. Na Havajih in mnogih drugih otokih južnega Pacifika te korenine zmečkajo in pustijo vreti. Tako dobe znano prijačo poi.

Ari je nadaljeval. Ko je spet izbruhnila lakota, so vaščani odšli v sosednje doline po zaničevane korenine divje rastline. To je hrana, ki jo je najtežje spreminiti v prebavljivo. Treba je pripraviti močan ogenj, če hočejo, da se korenine do mehkega skuha. Gomolje pa je treba peči več ur. Edino s tem si lahko razložimo pomanjkanje zanimanja za to hrano v obdobjih, ko je bilo vsega dovolj. Otočani južnega Pacifika si ne nalagajo radi pretiranega dela, saj imajo dovolj sadja, ki ga lahko pojedjo v trenutku, ko so ga utrgali, in neizčrpne množine užitenih rib, ki jih brez posebnega truda nalove v lagunah. Ko so vaščani nakopili tone in tone korenin divje rastline, so izbrali skupino, ki je pripravila ogromno umu (peč), v kateri jih bodo skuhalo.

Peč je bila pripravljena

Na ravnem, nekoliko oddaljenem mestu je bila izkopana velika četverkotna jama, 10 m dolga, en meter globoka in 5 m široka. Prst je bila naložena okrog peči skoraj do roba. Tako so si olajšali dostop do roba peči, od koder so na korenine naložili plast listov, ki naj bi zadržala prijeten vonj in okus hrane. Tako pripravljena peč je čakala samo še drva. Na dno jame so naložili velike količine posušenih palmovih listov. To naj bi bilo netilo. Nanj so nametali butare iz lesa purau in guava, ki so ga prej temeljito očistili, posušili in oluščili lubje. Vse to so napravili iz neke svete ubogljivosti do dveh sončnih boginj in do Mani (boga sonca). Nazadnje so vtaknili na sredo peči še dolgo zeleno deblo, ker bi sicer palmovi listi zaradi velikega pritiska zadušili in bi ogenj ne imel prosto pot do večjih kosov lesa. Ko je bila peč končno pripravljena, so na grmado nanosili vulkansko kamenje in skale, ki so bile večje od človeške glave. Vse skupaj je bilo visoko približno dva metra.

Svečenik, ki so ga za to svečanost posebej določili, je prižgal ogenj. Plamen je osvetlil telese, ki so se v enakomernem ritmu vrtela okrog peči. Odmev religioznih pesmi se je vračal. Ogenj v peči je gorel dva dni. Pomočniki, katerih naloga je bila odgrebsti nastali pepel in obračati skale, so budno pazili, da je vse v redu potekalo.

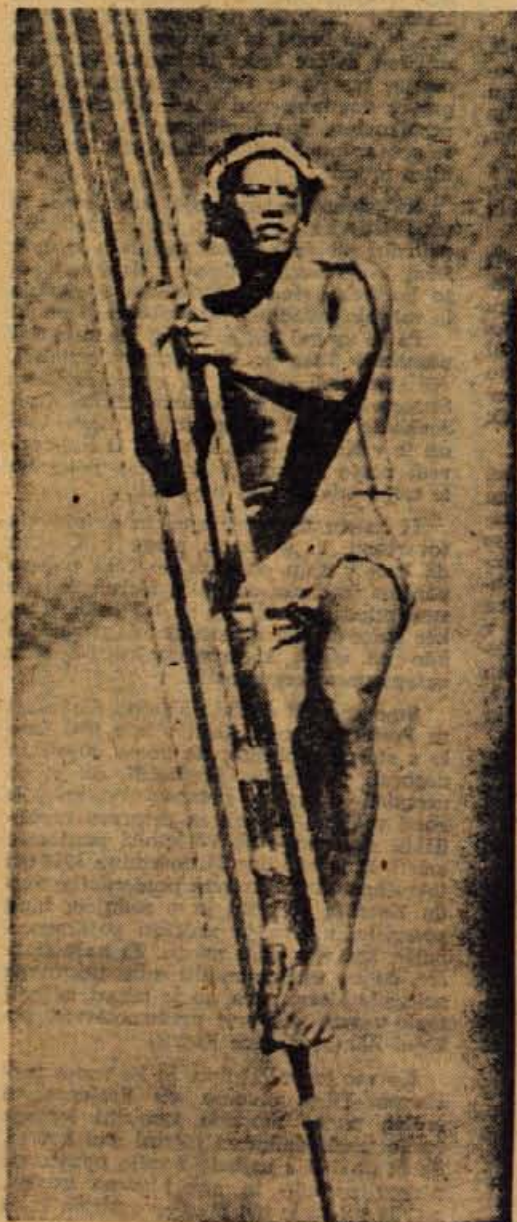
Zaloga za neplodno obdobje

Ogenj, ki je gorel polna dva dni, je segrel skale do visoke stopinje. Ko so odstranili ves pepel, je kamenje padlo na dno, v višino zemlje. Nanj so naložili korenine divje rastline skupaj z listi, ki dajo sladek in prijeten okus sicer neokusnim koreninam. Gomolje so nato pokrili s številnimi plastmi bananovih listov. Nanj pa so nazadnje nasuli še zemljo, ki naj bi zadrževala vročino. Peč je ostala pokrita deset ur, medtem pa so domačini plesali, peli in govorili. Ko so odstranili prst in liste, so ženske ostalo natlačile v velike vrče, zmešale in tako napravile nekakšen lepljiv puding. Tako so ustvarili zalogo za obdobje, ko narava ne bo mogla nuditi ničesar.

Ari je legendo pripovedoval dalje. Umu (peč) je postajala vse pomembnejša za njihov obstanek. Začeli so se ukvarjati z mislijo, da je neke neka sila, ki vodi ognjeno peč. Za to silo so morali biti nekemu hvaležni. Velika dragocenost — ogenj jim je omogočil pripraviti hrano v zaželenem času. Zato so si ustvarili mit o dveh boginjah. Njima so bili hvaležni za bogato darilo. Vpletli so ju v folkloro. Oblékli so ju v srajce, okitili s cvetjem in venč iz drobnih naravnih listov divje rastline, ki oddaja sladkoben vonj in ki je posvečena dvema boginjama.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Priredila: TONCI JALEN

Domačin z otočja Societe, kjer poznajo obred hoje po razbeljenem kamenju

Volčja smrt

Alain Delon: človek v alžirski vojni

Čisto običajno in zelo pogosto je, da filmski igralec ustanovi lastno družbo in postane tako producent — večinoma svojih filmov. Vendar pa pri tem večini igralcev — producentov ne gre toliko za težnjo po umetniški svobodi, kot za željo po »komercialni svobodi« in dobri naložbi kapitala. Med redke producentske podvige filmskih igralcev, ki obetajo roditi zanimive filme, pa lahko štejemo novo družbo Francoza Alaina Delona. Igralske sposobnosti Delona, ki je igral že v vrsti zelo uspešnih filmov, so precejšnje. O tem zgovorno priča že retrospektiva njegovih filmov, s katero je francoska kinoteka temu še vedno zelo mladem igralcu naklonila veliko (in zelo redko) čast. Poleg tega pa je Delon tudi izredno priljubljen pri občinstvu in je najboljše plačani francoski igralec (moškega spola) — v tem znatno prekaša celo Gabina in Belmonda. Zato se je tudi lahko odločil, da postane producent in si tako pridobi večjo umetniško svobodo.

Prvi film, v katerem je Alain Delon poleg glavne vloge prevzel še vlogo producenta, je zdaj že sredi snemanja in ima naslov »Volčja smrt«. Režiser filma je Alain Cavalier, ki je s svojim prvencem »Bitka na otoku« (1962) zaradi pogumnega obravnavanja alžirske teme naletel na zelo ugoden sprejem pri kritiki. Glavno vlogo poleg Delona pa igra Italijanka Lea Massari. Več o filmu naj nam povedo kar ti trije njegovi ustvarjalci.

Najvažnejše je: dober režiser

Na vprašanje, zakaj si je izbral prav »Volčjo smrt« za svoj prvi samostojni film in kakšne namerete ima kot producent, je Alain Delon odgovoril:

»Volčjo smrt« sem si izbral zato, ker je vloga v njej najboljša, kar sem jih igral v filmu, in pa zato, ker verujem v Cavaliera kot režiserja. Za bodočnost pa mi bo najvažnejše: najti dobre režiserje — teme ali scenarije se da vedno najti kasneje. Dosedaj sem nastopal v najraznovrstnejših filmih. »Črni tulipan« (ki je pravkar doživel premiero) Christiana Jaquea je dober komercialen film, film »za poprečne gledalce« — medtem ko je »Mrk« lahko našel odmev le pri majhnem delu občinstva.

Kot producent nameravam snemati le take filme, za katere bom prepričan, da bodo

imeli resnično umetniško vrednost — pri tem pa tudi take, v katerih sam ne bom igral. Glavno vlogo bom prevzel posebej v filmih mladih in neznanih režiserjev, da bi jim tako komercialno utrl pot. Na ta način mislim pomagati novim nadarjenim ustvarjalcem pri njihovem uveljavljanju. Če sem čisto

Pred mladim Cavalierem se je z alžirsko temo spoprijel že Jean-Luc Godard s filmom »Mali vojaki«, posnetim leta 1960 in nato tri leta prepovedanim, v katerem sta zaigrala Michel Subor (mladega terorista O.A.S. in Anna Karina pripadnico F.L.N.

odkrit: po finančnem neuspehu »Bitke na otoku« Alainu Cavalieru brez moje pomoči ne bi uspelo posneti »Volčje smrti«.

Odvetnica in dezertjer

Italijanka Lea Massari, ki je v filmu Delonova soigralka, je na vprašanje o svoji vlogi (igrati jo mora v francoščini) odgovorila:

»Strašno težko je igrati v tujem jeziku. Vsak dan moram eno uro vaditi svoj tekst, pa čeprav bodo vso

mojo vlogo kasneje sinhronizirali. To tudi otežuje samo igranje — stalno moram misliti na dvoje stvari hkrati. Resnično ljubše mi je gledališče, čeprav je utrudljivejše kot film. Vendar pa moram priznati, da mi je moja vloga v tem filmu izredno všeč. Igram politično zavedno odvetnico, ki se sreča z moškimi brez vsakega političnega prepričanja. Zaljubljeni se vanj — ali vsaj misli, da se. Če bi ga srečala v normalnih okoliščinah, se verjetno ne bi.

Najljubši režiserji? Najprej Monicelli: dal mi je prvo priložnost v »Prepovedanem« (1957). Delo z Antonionijem mi ni bilo posebno všeč. Rada bi snemala s Fellinijem ali Germijem.«

Živel v Alžiriji

Alain Cavalier, ki je po študiju na IDHEC asistiral Molinaru in Malieu, je moč mladostnega, a resnega videza. Snemanje vodi mirno brez velikih kretenj, tu in tam zašepeta nekaj besedi igralcem in silno skrbno pregleduje sceno, preden da znak snemalcu... O bistvu svojega filma je spregovoril takole:

»Osrednja oseba filma je Luksemburčan. Kot legionar se bori za Francoze v Alžiriji, potem pa dezertira in se ranjen vrne domov, k svoji materi v luksemburške hribe. Ker je izdal vojsko in Francijo, je njegovo potovanje kaj nenavadno doživetje — saj potuje skozi deželo, za katero je šest let tvegval življenje, kot izobčenec. V bistvu je to saga o preprostem človeku, ki mu je dovolj vojne in se hoče vrniti v svojo domovino, v mir med gorami in k svojim čebeljim panjem.

Precej časa sem živel v Alžiriji in tako poznam vzdušje, ki je vladalo tam in ki je bilo čisto nekaj posebnega. Leto 1961 s pučem je bilo kruto težko leto za Francijo. Znašla se je na robu katastrofe. Preprost človek je vse to le težko zdržal; junak filma je kot šolar, ki se znajde pred matematičnim problemom, preveč zapletenim, da bi ga rešil — pa enostavno z divjo jezo raztrga papir.«

FESTIVAL V CANNESU — Ann Bancroft (na sliki desno, ob Petru Finchu in Rosalind Atkinson), dobitnica lanskega Oscarja (Čudodelka), si je letos v Cannesu delila nagrado za najboljšo žensko vlogo (za angl. »Moža, ki je jedel buče«) z Barbaro Barrie (amer. »En krompir, dva krompirja«), Nagrado za najboljšo moško vlogo sta si delila Saro Urzi (ital. »Zapeljana in zapuščena«) in Antel Payer (madž. »Skrjanček«). Zlato palmovo vejico je dobil francoski film Jaquesa (Lola) Demyja »Cherburški dežniki«, medtem ko je posebno nagrado žirije dobila »Žena peska« Japonca Hirošija Tešigahare, nagrado mednarodne kritike pa »Potnica« pokojnega poljskega režiserja Andrzej Munka.

D. O.

Von Braun sega po zvezdah

Slutil sem, kaj je čutil Kolumb

Hitler še vedno molči

Ko se iztečejo zadnji metri filma, zavlada v dvorani popolna tišina. Ali sta Dornberger in von Braun uspela? Ali se Hitler zaveča, da je pravkar videl filmski zapis pionirskega podviga v tehniki? Prva velika raketa na svetu je poletela s štirikratno hitrostjo zvoka v višino 120 km, kjer je zapustila zemeljski zračni plašč.

Hitler se zamisli. Von Braun in Dornberger ga od strani opazujeta, vendar on tega ne opazi. Dornberger nadaljuje von Braunov komentar. Prisotnim skuša prikazati uporabnost rakete v vojne svrhe, govori o industrijski proizvodnji raket in dobavnih rokih.

Naenkrat Hitler plane pokonci, stopi k mizi, na kateri so razmeščeni modeli, in pazljivo poslušajo. Vendar še vedno molči. Nazadnje stopi k dr. Dornbergerju, ga pograbi za roko in hlastno zašepeta: »Zahvaljujem se vam! Le zakaj nisem mogel verjeti v vaš uspeh? Ko bi imeli rakete že leta 1933, nemara sploh ne bi prišlo do vojne. Odslej je Evropa premajhna za vojno. Proti temu orožju se človeštvo ne bo moglo boriti!«

Vsi prisotni so ga nemo poslušali. Njegov pogled gre mimo njih in se izgubi nekje v praznini. Kot bi gledal v bodočnost. Nazadnje se le vrne iz prihodnosti v sedanost.

Zanimajo ga podrobnosti: bunkerji za izstreljevanje, število raket, teža eksploziva, ki bi ga lahko prenesle.

»Ali ne bi mogli povečati nosilnosti na 10 ton in zvišati mesečno proizvodnjo raket na 2000 kosov?«

»Za to bi morali imeti mnogo večje rakete,« mu odvrne von Braun. Za razvoj take rakete pa bi rabili najmanj štiri do pet let.«

Poln napetosti in pričakovanja opazuje Werner von Braun v kontrolnem bunkerju start TITANA II.

Hitler postaja nepotrpežljiv. »Kaj pa število raket?«

»Tudi tega ne bo mogoče doseči,« pojasni Dornberger.

Nenadoma Hitlerjeve oči fanatično zasijejo. »Jaz hočem uničujoče, jaz hočem uničujoče rakete!« zavpije diktator.

Obema specialistoma je jasno, kaj Hitler pričakuje od njune iznajdbe. Položaj na fronti jima je znan. »Sedaj,« si misli Hitler, »sedaj bodo rakete povzročile preobrat na bojiščih.« Sedaj, ko je že prepozno, ko gotovo ni mogoče zgraditi take rakete, o kakršni sanja Hitler.

»Ko smo pričeli z razvojem raket, nismo mislili na rušilno moč. Mi...«

Hitler ju besno nahruli: »vii! Seveda, vi tega niste predvidevali. Jaz pa!« Nazadnje se le umiri in dodaja: »Ukazujem, da se projekt Peenemünde uvrsti med najnujnejše naloge!«

V 2 ni čudežno orožje

Wernher von Braun in Dornberger sta dosegla, kar sta hotela — in vendar ne. Ne veselita se svojega uspeha. Hitlerjevih iluzij ni mogoče uresničiti. Zavedata se, da nista ustvarila orožja, s katerim bi mogli hitro končati vojno. A-4, ki jo poslej imenujejo V 2, ni čudežno orožje. Vendar, kdo bi mogel o tem prepričati Hitlerja?

Von Braun in Dornberger slutita, da bosta doživela veliko neprijetnost zaradi Hitlerjevega slepega upanja. In morda še kaj hujšega!

Kako upravičena je bila njuna bojazen...

Policija stopi v hišo

V hiši Magnusa von Brauna policija v letu 1924 ni ravno redok gost, kajti tačas je von Braun velika živina. Stražnik je seveda o tem poučen, saj von Braunovi živijo v njegovem službenem območju. Vendar s takimi gospodi ni ravno razveseljivo zobati češenj. Pa ne gre drugače, služba je služba.

»Zopet se sosedeje pritožujejo čez vašega fanta. Ali mu ne bi mogli vendarle dopovedati, da s svojim početjem ogroža vso sososko? Ljudje se dan z dnem pritožujejo!«

Stražnik odide šele, ko mu von Braunovi zagotovijo, da bodo svojemu nadobudnemu sinu pošteno iztepli hlače.

Kaj mali Wernher pravzaprav počenja? Izdelal si je nekakšno vozilo, na katerega pritrdi rakete, kakršne uporabljajo pirotehnik, jih prižge in že mu švigne »raketni avto« iz rok... Ze nekajkrat je le za las manjkalo, da je kdo od mirnih prebivalcev Beethovnovе ulice ni skupil, ko je naenkrat švignilo mimo hrumečo vozilo, iz katerega je sikal plamen.

To gre sosedom počasi le na živce. Tako odlična družina, ti von Braunovi! Sin pa straši nič hudega sluteče pešce!

Tudi v šoli ne gre Wernherju bogve kako dobro. Eno leto je celo obsedel — zaradi nezadostnega znanja matematike. »Ni dorasel visokim zahtevam naše šole in bi bilo najbolje, da sina vzamete iz šole,« razlagajo učitelji zaskrbljeni materi. Po nekaj mesecih pa se mu nazadnje le »odpre«. Smisel za matematiko, ki ga kaže vaš sin, je prycata reklama za vso šolo,« pravi šolsko sporočilo.

Kolumb vesolja

Z denarjem, ki ga je premoledoval od staršev, si Werhner, uredi nekakšen observatorij. Sošolci zmagujejo z glavami, ko ga vidvajo, večer za večerom na ravnj ploščadi šolske strehe, kjer je namestil svoj dalnograd. Le poredkoma se mu pridruži kdo od tovarišev. Nemo opazuje Werhnerja, ki nepremično strmi v svojo lečo. »Jaz vidim le svetle in temne lise,« mrmra sošolec, ko ga von Braun povleče pred dalnograd.

»To je gorovje na Mesecu,« mu pojasnjuje Wernher — in kraterji. Človek, ali ni to čudovito, ali si moreš misliti, kako bi bilo, če bi poletel tje gor in si vse od blizu ogledal? Fantastično!«

»In kako si to predstavljaš?« ga pobara prijatelj.

»S pomočjo raket bi se gotovo dalo poleteti na Mesec. Zgraditi bi morali dovolj veliko raketo, ki bi mogla ponesti človeka v vesolje...«

Sošolec ne bi hotel raniti čustev svojega navdušenega tovariša, vendar se mu njegov načrt zdji le preveč neverjeten: »No, recimo, da človeku le uspe zgraditi tako veliko raketo. Kako pa boš moža, ki bo letel na Mesec, pripeljal zopet nazaj? Menda ga ne bi hotel pustiti kar tam gori?«

»Tega za sedaj še ne vem. Vendar se lahko zanesem, da bom tudi to nekega dne vedel! Ali se ti ne zdi, da bi se tej nalogi splašalo posvetiti svoje življenje? Mislim da vem, kaj je občutil Kolumb!«

Osemnajstletni Werhner von Braun gre v uk k znanj tvrdki Borsig, da bi se pripravil za študij na tehniški visoki šoli. Na univerzi ga zanimajo poleg tehničnih predmetov še druge veje znanosti, kot Einsteinova relativnostna teorija in filozofija Immanuela Kanta. Vendar ni ravno vzoren študent. Njegov kasnejši prijatelj dr. Dornberger pravi, da von Braun zamudi marsikatero predavanje. Vzrok so seveda, — kot vselej — rakete.

Večina znanstvenikov, ki se tačas ukvarjajo z raketami, ne misli na polet v vesolje, temveč hočejo uporabiti rakete za pogon zemeljskih vozil. Nekaj fantastov, med njimi ne manjka von Brauna, pa stremi više.

Priladil: —p

Priladiljič: VRTINEC RUSEVIN
V ZRAKU

0 problemih slovenskega letalstva

(Nadaljevanje z 2. strani)

Ob tem se vprašajmo, kje bo športna organizacija dobila sredstva, da bo izsolala ljudi in jih postavila na mesta tistih, ki so migrirali, v pričakovanju, da bodo ostali vsaj nekaj let? Rešitev je nedvomno le v preusmeritvi politike podjetij gospodarskega letalstva. Ti naj se počasi zavedo, da del njihovega letečega osebja pride iz organizacije športnega značaja in da bo prav tak procent članstva migriral tudi v bodoče. Pomisljijo naj samo na to, da bo trpela kvaliteta osebja, ki bo migriralo v njihovo organizacijo, če šolanje v letalski zvezi ne bo podprto s sredstvi, ki bi kvaliteto lahko omogočila. Samo na to naj pomisljijo!

FRANCI PRIMOZIČ:

Ker je področje mojega dela tesno povezano z modelarstvom, torej letalskim športom, ki vzgaja mlade letalce v najnižji instanci, bi spregovoril o njem. Na našem področju gre predvsem za problem množičnosti modelarstva. Modelarska šola v Kranju na tem področju orje ledino. Vendar tu ni skrito bistvo naše problematike. Drugje je. Statistike so namreč pokazale, da so prav modelarji tisti, ki se razvijajo v najboljše športnike-letalce. To je nesporno, po drugi strani pa ugotavljamo, da aeroklubi prav modelarstvu posvečajo premajhno ali pa sploh nobene pozornosti. Ob tem trpi samo struktura njihovega članstva in nihče drug, s tem pa kvaliteta aeroklubov. Modelarstvo je edini letalski šport, ki je lahko množičen, zato že nekaj let iščemo rešitev tega vprašanja. Upam, da smo na pravi poti.

Omenil sem modelarsko šolo v Kranju. Menim, da bi teh šol v Sloveniji moralo biti več, kajti le tako bi kvantiteto lahko dopolnila tudi kvaliteta. Seveda pa je to lahko le gorjenje, saj nobena izmed naših osnovnih organizacij nima dovolj sredstev za tako institucijo v rangi dopolnilnih šol. Potrebe po izsolanih letalskih kadrih bodo progresivno vplivale tudi na razvoj letalsko-modelarskih šol. TONE POLENEC

RADIJSKI SPORED

VELJA OD 23. DO 29. MAJA

Poročila poslušajte vsak dan ob 5.15, 6., 7., 8., 10., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30. Ob nedeljah pa ob 6.05, 7., 9., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30

SOBOTA — 23. maja

8.05 Vedre melodije za konec tedna — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 Palčkove majske dogodivščine — 9.45 Ritmi Latinske Amerike — 10.15 Domače potke in valčki — 10.35 Madžarske narodne pesmi in plesi — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 V valčkovem ritmu — 13.30 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Naši amaterji pojo — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.35 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.45 Novo v znanosti — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Veseli zvoki — 20.30 Finale festivala »Slovenska popevka 1964« — 23.05 Lepe melodije

NEDELJA — 24. maja

6.00 Dobro jutro — 6.30 Napotki za turiste — 7.40 Pogovor s poslušalci — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.35 Slovenske narodne pesmi poje otroški zbor — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo - I. — 10.00 Se pomnite, tovariši — 10.30 Popularni izbor iz češke in domače simfonične literature — 11.30 Nedeljska reportaža — 11.50 Hammond orgle — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo - II. — 13.30 Za našo vas — 13.50 Koncert pri vas doma — 14.10 Glasbeni mozaik — 15.05 Danes popoldne — 16.00 Humoreska tega tedna — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Izberite svojo popevko — 21.00 Znamenite operne predstave — operi Turandot — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Profili jugoslovanske glasbe

PONEDELJEK — 25. maja

8.05 Pesmi o tovarišu Titu — 8.20 Vedra godala — 8.55 Za mlade radovedneže — 9.25 Prizori iz Gotovčeve opere »Ero z onega sveta« — 10.15 Pri mlajših slovenskih skladateljih — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.15 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Za prijetno razvedrilo — 13.30 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 S knjižnega trga — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Rezervirano za prenos svečanosti ob prihodu šafete v Beograd — 18.45 Narava in človek — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Koncert

simfoničnega orkestra RTV Zagreb — 22.10 Nočni akordi — 23.05 Literarni nokturno — 23.15 Melodije za razpoloženje

TOREK — 26. maja

8.05 Popevke in zvoki iz vzhodnih dežel — 8.35 Ljubiteljem narodne in domače glasbe — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Ritmi Južne Amerike — 9.45 Pojeta mezzosopranistka Blanka Zec in baritonist Kamušič — 10.15 Slovenski ansambli zabavne glasbe — 10.40 Pisemska scena iz opere Evgenij Onjegin — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Med domačimi vižarji — 13.30 Iz koncertatne literature — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Narodne pesmi iz gorenjskega kota — 15.15 Zabavna glasba — 15.30 V torek na svidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Sovjetski pevec Vladimir Trošin — 18.25 Plesni orkester RTV Ljubljana in njegovi solisti — 18.45 Na mednarodnih križpotjih — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Pesmi in priredbe narodnih o morju — 20.20 Radijska igra — 21.40 Klasični mojstri v starih in novih posnetkih — 22.10 Glasbena medigra — 22.15 Skupni program JRT — 23.05 55 minut ob zabavni glasbi

SREDA — 27. maja

8.05 Jutrarnji divertimento — 8.55 Pisani svet pravljic in zgodb — 9.25 Bolgarska zabavna glasba — 10.15 Narodne pesmi sovjetskih narodov — 10.45 Človek in zdravje — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Vedri pomladanski zvoki — 13.30 Po domovini — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Priljubljene popevke — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Komorni zbor RTV Ljubljana — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Chopin - skladatelj — 17.15 Iz fonoteke radia Koper — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Mojstri orkestrske igre — 18.45 Ljudski parlament — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Zabavne melodije vzhodno-nemških skladateljev — 20.30 Iz oper Friedricha Haendla — 21.40 Z orkestrom David Rose — 22.10 Potovanje s popevkami — 23.05 Literarni nokturno — 23.15 Fantasia notturna

CETRTEK — 28. maja

8.05 Iz opernih in koncertnih odrov — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Radi bi vas zabavali — 10.15 Delavska godba Svoboda-Center Trbovlje — 10.30 Pet minut za novo pesmico — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Lahka glasba — 13.30 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Literarni sprehod — 16.00 Vlak dan za vas — 17.05 Zabavni zbori — 17.15 Turistična oddaja — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Veseli zvoki — 18.45 Kulturna kronika — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Cetrtkov večer domačih pesmi in napevov — 20.45 Operetni zvoki — 21.00 Lirika skozi čas — 21.40 Tretji klasični koncert — 22.10 Mladi jugoslovanski reproduktivni umetniki — 23.05 Popevke se vrstijo

PETEK — 29. maja

8.05 Valčki Johanna Straussa — 8.30 Slovenske narodne — 8.55 Pionirski tednik — 9.25 Med suitami — 10.15 Zaključni prizor Verdijevega Rigoletta — 10.35 Novost na knjižni polici — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Domače melodije za veselo opoldne — 13.30 Iz notne mape — 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo — 14.35 S popevkami in melodijami po vzhodnih deželah — 15.15 Napotki za turiste — 15.20 Zabavna glasba — 15.45 Jezikovni pogovori — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Popoldne pri dunajskih klasikih — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Pesmi borbe in dela — 18.30 Priporočamo nam — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Koncertatna zabavna glasba — 20.15 Tedenski zunanje-politični pregled — 20.30 Novi posnetki iz domače glasbene literature — 21.00 Godala v ritmu slow rocka — 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih — 22.10 Mozaična oddaja — 23.05 Zabavni ansambli v plesnem orkestru — 23.20 Skupni program JRT

K I N O

Kranj »CENTER«

23. maja angleški VV film KRIK STRAHA ob 16., 18. in 20. uri, premiera ameriškega CS filma HELEONI ob 22. uri
24. maja angleški VV film KRIK STRAHA ob 15., 17. in 19. uri, premiera angleškega barvnega filma 39. STOPNICA ob 21. uri
25. maja ameriški barvni CS film HELEONI ob 18. in 20. uri

26. maja ameriški barvni VV film ZADNI VLAK IZ GUN HILLA ob 18. in 20. uri
27. maja ameriški barvni VV film ZADNI VLAK IZ GUN HILLA ob 16. in 18. uri
28. maja ameriški barvni CS film HELEONI ob 18. in 20. uri

Kranj »STORŽIČ«

23. maja ameriški film VOJNI HEROJ ob 18. uri, nemški barvni film SOVRASTVO BREZ MILOSTI ob 20. uri, premiera ameriškega barvnega CS filma HELEONI ob 22.30
24. maja amer. film VOJNI HEROJ ob 14. in 18. uri, nemški film SOVRASTVO BREZ MILOSTI ob 16. in 20. uri
25. maja angleški barvni film 39. STOPNICA ob 18. in 20. uri
26. maja angleški barvni film 39. STOPNICA ob 16., 18. in 20. uri
27. maja ameriški barvni VV film SEVER SEVEROZAHOD ob 16., 18. in 20. uri
28. maja ameriški barvni CS film VIKINGI ob 16., 18. in 20. uri

Stražišče »SVOBODA«

23. maja amer. film VOJNI HEROJ ob 20. uri
26. maja ameriški barvni CS film HELEONI ob 20. uri
28. maja angleški barvni VV film 39. STOPNICA ob 20. uri

Cerkije »KRVAVEC«

24. maja mehiški film NEVIHTA NAD MEHIKO ob 17. in 19.30

Jesenice »RADIO«

23. do 24. maja ameriški barvni film RIMSKA POMLAD GOSPE STONE
25. maja ameriški barvni film IMITACIJA ŽIVLJENJA
26. do 27. maja francosko-italijanski barvni CS film PREGANJANA LJUBIMCA
28. do 29. maja ameriški barvni film GULIVERJEVO POTOVANJE

Jesenice »PLAVZ«

23. do 24. maja franc. ital. barv. CS film PREGANJANA LJUBIMCA
25. do 26. maja amer. barv. film RIMSKA POMLAD GOSPE STONE
28. do 29. maja nemški film GERINGOV SOSOLEC

Zirovnica

23. maja japonski CS film ZARADI LJUBEZNI
24. maja franc. VV film ROKE KVISKU
27. maja amer. barv. film RIMSKA POMLAD GOSPE STONE

Dovje

23. maja franc. VV film ROKE KVISKU

24. maja japon. CS film ZARADI LJUBEZNI

28. maja amer. barv. film RIMSKA POMLAD GOSPE STONE

Koroška Bela

23. maja nemški film GERINGOV SOSOLEC

24. maja franc. barv. VV film ZASEBNO ŽIVLJENJE

25. maja franc. ital. barv. CS film PREGANJANA LJUBIMCA

Kranjska gora

23. maja franc. barv. VV film ZASEBNO ŽIVLJENJE
24. maja nemški film GERINGOV SOSOLEC

28. maja franc. ital. barv. CS film PREGANJANA LJUBIMCA

Ljubno

23. maja franc. film JEZIK ZA ZOBE ob 20. uri

Duplica

24. maja angl. barv. film POD OKRILJEM NOCI ob 15., 17. in 19. uri

24. maja sovj. barv. film SEDEM DOJILJ ob 10. uri dopoldne matineja

26. maja amer. barv. CS film APRILSKA LJUBEZEN ob 18. uri

27. maja amer. barv. CS film APRILSKA LJUBEZEN ob 20. uri

Radovljica

23. maja amer. barv. film POLET V BODOCNOST ob 20. uri

23. maja špan. barv. film MATI, POSLUŠAJ MOJO PESEM ob 18. uri

24. maja amer. barv. film POLET V BODOCNOST ob 16. in 20. uri

24. maja franc. film DETELE V IZLOZBI ob 18. uri

24. maja špan. barv. film MATI, POSLUŠAJ MOJO PESEM ob 10. uri dopoldne

26. maja franc. film MIKAVNA LAŽNIVKA ob 20. uri

27. maja franc. film MIKAVNA LAŽNIVKA ob 18. in 20. uri

28. maja amer. barv. CS film ENAJST VETERANOV ob 20. uri

29. maja francoski film ROKE GOR ob 20. uri

gledališče

PRESERNOVO GLEDALIŠČE V KRANJU

PONEDELJEK — 25. maja ob 20. uri za red PREMIERSKI Cocteau STRAŠNI STARSI — gostuje Mestno gledališče iz Ljubljane

Humoreska

»Draga žena, vem, da so cene nekaterim stvarim zadnje čase spet poskočile. Vem, da so življenjski stroški porasli. Vem, da z mojo plačo le težko shajaš. Toda zdi se mi, da bi s previdnejšim gospodarjenjem našla skrite rezerve, da bi z večjo varčnostjo pribranila marsikateri dinar, ki bi ga lahko koristneje porabila za kaj drugega, bolj potrebnega.

Poglej, kaj ti svetujem: odslej boš namesto dvakrat hodila le enkrat mesečno k frizerju. Za približek 600 dinarjev si lahko kupim 6 škatlic Morava, pa naj moja razvada ne bo tako hudo prizadela!

Dopoldne, ko si sama doma, se ti res ne isplača kuriti. Prihodnjo zimo boš zakurila šele ob dvanaj-

stalo, ker ima ovo in bova pre-spala pri njegovih sorodnikih, toda bilo bi me sram, če bi hodil okoli kot kak berač. Zato bi bilo dobro že zdaj misliti na ta vikend. Kakih dvajset jurčkov bi že rabil. Ali se ti ne zdi, da bi pleskanje kuhinje lahko odložila še za eno leto? Več, človek mora vsak dinar dvakrat obrniti, preden ga izda. Mogoče bi si za ostanek tudi ti lahko kupila kako stvar. V kaj si se že zadnjič zagledala? Aha, tisti gumbi so ti bili všeč. Vidiš, zdaj si jih boš lahko privoščila!

Odpovedala bi časopis. Jaz ga itak preberem v pisarni, za otroke pa ni preveč priporočljivo brati vsega, kar dandanes tiskajo. Ostane nama 570 dinarjev mesečno. Ta mesec bi si za ta približek kupil nov vžigalnik!

Športna stava me veliko stane. Sicer nisem še nikoli ničesar zadel, toda kdo ve?! Ta teden bi poskusil s sto kolonami. Toda kie dobiti pet tisočakov? Saj res, Andrej ima

Ekonomska rešitev

stih, da bo ob pol treh, ko se vrnem iz službe, otroka pa iz šole, že toplo. Tako bova pri kurjavi mesečno pridobila 1500 dinarjev in si bom lahko mirne vesti še vneprej privoščil vsako soboto kak kozarček s prijatelji. Saj veš, da bi mi bilo pri tej draginji nerodno, če bi ti za lastno zabavo kar naprej odtrgaval od denarja za gospodinjstvo!

Otrokoma boš zmanjšala njen običajni obrok pomaranč in banan. Tu bova lahko veliko pribranila. Mislim, da kakih 500 din tedensko. Športne privreditve so vedno dražje in res ne vem, kie bi drugače vzel denar za ustopenol!

Tvoje lanske čevlje bova dala podtempljat. Tako ti ne bo treba za poletje iskati novih in bova rešila najmanj pet jurjev. Več, rad bi si ogledal nogometno tekmo z Madžarsko v Budimpešti. Kompasov izlet bo stal kakih pet jurjev. Za eno osebo, seveda!

Francelj me je povabil s sabo na morje. Sicer naju ne bo dosti

rojni dan. Zima je že davno minila in res nima smisla, da bi mu kupovala drsalke, ki si jih je ves čas želel. Saj mu boš znala razložiti, kajne? No, nekaj mu vseeno kupi, kako čokolado ali kaj takega!

Aha, da ne pozabim! Zadnjič sem opazil, da izdamo vsak mesec osemsto dinarjev otrokoma za šolsko malico. Ali se splača? Saj itak ni kaj prida, kar v časopis poglej, kaj pišejo o industrijskih malicah! Kako žemljo jima zdaj s sabo, pa basta! Pribranjeni denar lahko bolje izkoristim. Ta mesec bi mi lahko kupila kako kravato!

Vidiš, da grel Saj pravim, ve ženske samo stokate in obupujete. Malo je treba razmisliti, pa so težave premagane. Lahko si zadovoljna, da imaš takega moža. Ja, ja, zdaj naj kar gredo s cenami gor, mi smo na varnem. Zapomni si: treba je poiskati skrite rezerve in dinar prav obrniti. Potem je takoj lažje. Iznajdljivost velja!

VILKO NOVAK

Dvajset let plesne umetnosti prvakinja slovenskega baleta

Otrokove želje po lastni prihodnosti se mnogokrat spremenijo, odvisne so od trenutnih razpoloženj in sanj, od domašljije in pravljic, od besed in dejavnosti odraslih. Otrok bi bil rad velik in bi posnel danes to, jutri drugo...

Tako so zapisali v uvodniku gledališkega lista ljubljanske operne hiše ob dvajsetletnici plesne umetnosti prvakinja slovenskega baleta **TATJANA REMŠKARJEVIČ**.

Res je, že zgodnji koraki Tatjane Remškarjeve so določili njeno življenjsko pot. Te dni slavi dvajsetletnico svojega umetniškega delovanja. Za njen jubilej so postavili na oder ljubljanske opere izviren sloveski balet »NINO«, za katero je glasbo napisal Danilo Svara, svoj del v koreografiji in režiji pa je prispeval priznani slovenski baletni umetnik Metod Jeras. Tatjana Remškarjeva je za svoj jubilej v 36. solistični vlogaj plesala »NINO«.

Tatjana, vedno prijazna, je bila takoj pripravljena odgovoriti na nekaj vprašanj za naš list:

— Kaj si prav zaprav sedaj, ko proslavljate tako visok jubilej večega umetniškega delovanja, najbolj želite?

»Želim si predvsem, da bi bila zdrava in da bi še kaj lepega plesala doma in na tujem. Upam, da bo tudi meni uspelo posredovati mlajšemu rodu svoje plesno poslanstvo. Rada bi tudi sama pozneje koreografirala.«

— Kje in kdaj so zdrseli vaši baletni koraki prvič po baletnem odru?

»Se preden sem začela hoditi v šolo, sem že nastopila v igrici, kjer sem plesala. Plesala sem takorekoč že od detinstva.«

— Morda nam lahko zaupate, kaj menite o slovenskem baletu nasploh in seveda tudi o občinstvu?

»Slovenski balet ima svoje odlike. Menim predvsem umetniško-igralske, saj pleše od starih klasičnih do sodobnih serioznih in karakternih baletov. To se mi zdi za tako majhen balet, kot je naš velika odlika. Občinstvo nas ima rado, posebej še, če plešemo z dušo in telesom.«

— Kaj imate za najbolj srečen trenutek v življenju?

»Najbolj sem bila srečna pred kratkim, ko sem slavila svoj jubilej. Odkrito vam moram priznati: vesela sem, da bo lepo, toda tako lepo pa res ne. Nisem mogla verjeti, da stojim pred tako iskrenim občinstvom in kolegi, ki so me nagradili s tako lepim in bogatimi darili.«

Mnogo lepih in veličastnih občutkov sem hrela ob vsaki premieri, na vsakem gostovanju doma in na tujem, pa tudi vsaka predstava na domačem odru prinese posebno doživetje. Če se spomnim gostovanj v Passau, Grazu, Trevisu in drugih mestih, kjer nas je publika z nenehnim ploskanjem in vzkliki nagrajevala ob koncu predstav tako dolgo, da je bil režiser primoran spustiti železno zaveso, mi je to v veliko umetniško zadoščenje.«

— Kdo so vaši vzorniki?

»Osebnostno sem videla Jeanine Chará in Marijo Fris, ki sta me navdušili. Margot Fontein in Uljanova pa cenim kot mit plesne umetnosti.«

— Vloga, ki vam je najbolj pri srcu?

»Najljubša mi je NINA, in sicer zato, ker razdam košček sebe.«
MILAN ŽIVKOVIČ

TELEVIZIJA

SOBOTA — 23. maja

RTV Zagreb — 17.10 Poročila — Intervizija — 17.20 Francija: Madžarska — RTV Ljubljana — 19.20 TV obzornik — 19.50 Kaj bo prihodnji teden na sporedu — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — RTV Ljubljana — 20.30 Propagandna oddaja — 20.45 Festival slovenske popevke — 22.15 dr. Kildare — 23.05 Poročila

NEDELJA — 24. maja

RTV Zagreb — 9.30 Kmetijska oddaja — 10.00 Dysne-

jev svet — 11.00 Otroci pojo — 18.10 TV podlistek — RTV Ljubljana — 18.40 Zgodba o starem tramvaju — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — RTV Zagreb — 20.45 Slepo zrno — TV drama — 21.45 Poročila

PONEDELJEK — 25. maja

RTV Beograd — 16.00 Prenos s stadiona JLA ob dnevu mladosti — RTV Zagreb — 17.30 Angleščina na TV — 18.00 TV v šoli — RTV Ljubljana — 18.30 Poročila — 18.35 Lutkovni in risani filmi — 19.00 TV obzornik — RTV Beograd — 19.30 Tedenski športni pregled — 20.00 TV

dnevnik — RTV Zagreb — 20.30 Celovečerni film — 22.00 Poročila

TOREK — 26. maja

Ni sporeda!

SREDA — 27. maja

RTV Ljubljana — 17.00 Ruščina na TV — 17.30 Angleščina na TV — 18.00 Poročila — 18.05 Sanjica I — TV slikanica — RTV Beograd — 18.20 Silke sveta — RTV Ljubljana — 18.45 Britanska enciklopedija — 19.00 TV obzornik — 19.30 S kamero po svetu — 19.50 TV pošta — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — Evrovizija —

20.30 Nogomet — finale evropskih prvakov — RTV Zagreb — 21.30 Propagandna oddaja — RTV Ljubljana — 21.45 Na valu 257 — 22.45 Kulturna tribuna — 23.15 Inspektor Leclerc — 23.40 Poročila

ČETRTEK — 28. maja

RTV Zagreb — 10.00 TV v šoli — RTV Beograd — 11.00 Tečaj francoskega jezika — RTV Zagreb — 17.30 Angleščina na TV — 18.00 Poročila — 18.10 Mendov sporod — RTV Ljubljana — 19.00 TV obzornik — aktualne teme — RTV Beograd — 19.30 Narodna glasba — 20.00 TV

dnevnik — RTV Ljubljana — 20.30 Kranjski komedianti — 22.00 Poročila

PETEK — 29. maja

RTV Ljubljana — 17.00 Ruščina na TV — 17.30 Angleščina na TV — 18.00 Poročila — 18.05 Srečno vožnjo — 18.30 Humanizem na tehničari — 18.50 Glasbeni kotiček — 19.00 TV obzornik — RTV Ljubljana — 19.30 Stiristo let slovenske glasbe — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Propagandna oddaja — RTV Ljubljana — 19.00 TV na ekranu — RTV Ljubljana — 21.45 Jazz na ekranu — 22.15 Poročila